

Yaşayan Saz Şairlerimizden Âşık Mevlüt İhsanî'nin Bir Şiiri Üzerine

Dilâver DÜZGÜN

Uzattı elini ateş bıraktı
Kıvılcım döküldü parmaklarından
Şirin sözleriyle bağrımı yaktı
Alev alev yanan dudaklarından.

Gönül bohçasında aşkın saklarını
Yadıma düşende alıp yoklarını
Müşahade edersen öper koklarını
Kara gözlerinden, yanaklarından.

Dünya bu dolaptan almıştır hızı
Güzel seven âşık çekmez mi sizi?
Bulut arkasında sabah yıldızı
Elmas küpelerin, kulaklarından.

Mevlüt İhsanî'yem yaramdan sorun
Dert bilen hekime veremden sorun
Aşkın ateşini Kerem'den sorun
Söktü dişlerinden, tırnaklarından.¹

Prof. Dr. Mehmet Kaplan «Metin tahlili denilen usul, edebi eseri, edebiyat tarihinden daha iyi kavrar. Burada edebi eser bizzat karşımızdadır. Onunla daha yakından ve geniş olarak temasa geçebiliriz. Yegâne olan metin hakkında, ona uygun, müşahhas bilgi, ancak bu suretle elde olunabilir»² demektedir.

Biz de bu görüşten hareketle bir halk şiiri örneğini karşımıza almak, «onunla daha yakından ve geniş olarak temasa geçmek» istiyoruz. Bu yazımızda, yaşayan usta saz şairlerimizden Âşık Mevlüt İhsanî'nin bir şiirini tahlil etmeye çalışacağız. Bu amaçla şiirde kullanılan gramatik unsurları ayrı ayrı ele alıp, metin içinde yüklen-dikleri anlamları araştırmak ve kelimeler arasındaki anlam ilişkileri üzerinde durarak bazı sonuçlara varmak istiyoruz. Şimdi bunları tek tek ele alalım.

A. İSİMLER

Elimizdeki şiirde kullanılan isimleri anlam ilişkisi bakımından ele aldığımızda

bunları şu dört kelimeye indirgememiz mümkündür :

1. SEVGİLİ (dudak, el, göz, kulak, küpe, parmak, yanak)
2. ATEŞ (ateş, kıvılcım)
3. AŞK (aşk, bağır, gönül)
4. DERT (dert, hekim, sızı, verem)

Şiirdeki diğer kelimeler de anlam ilişkisi bakımından bu dört kelimeye bağlanabilir.

Sevgilinin organlarından bazılarının isimleri şiirin ilk üç hanesine serpiştirilmiştir. Bunlar, halk şiiri ve halk hikâyesi geleneğinde ideal sevgilinin fiziki yapısını en iyi şekilde ortaya koyan unsurlardır :

Şirin sözleriyle bağrımı yaktı
Alev alev yanan dudaklarından

mısralarında olduğu gibi.

B. SIFATLAR

Şiirde yer alan sıfatlardan üçü nitelendirme, diğeri ise işaret sıfatıdır. Nitelendirme sıfatlarından ilki sevgilinin davranışını, ikincisi bir organını, üçüncüsü de bir süs eşyasını nitelendirmektedir :

- 1.. ŞİRİN (söz)
2. KARA (göz)
3. ELMAS (küpe)

Zaten sevgiliyi sevgili yapan vasıflar bunlar değil midir? : davranış şekli, fiziki görünüm ve ziynet eşyası. Bu üç unsuru kendinde toplayan sevgili, artık ateş saçmakta ve âşığı yakıp kavurmaktadır.

İşaret sıfatı olan «bu» ile «dolap» kelimesine işaret edilmiştir. Şiirin merkezini oluşturduğunu iddia edebileceğimiz «dolap», aşk dolabıdır. Aşk dolabı hızla dönmekte ve âşığın aklını başından almaktadır.

Az sayıda sıfat kullanılmış olmasına rağmen, şiirde baştan sona kadar canlı bir sevgili tasviriyile karşılaşıyoruz. Cilveli,

nazlı, her yanından ateş saçan bir sevgili. Şair bu başarısını zengin imajlarına, telmihlere ve kullandığı partisiplere (yanan, seven, bilen) borçludur. Âşık Mevlüt İhsani az, sayıda sıfatla büyük birer imaj dünyasının kapılarını zorlamıştır: kara (göz), şirin (söz), elmas (küpe). Bunlar bütünüyle sevgiliyi kuşatıyor. Şair, sıfatları ve onların nitelediği isimleri iyi seçmiş, ayrıca saz şiiri geleneğine bağlı kalarak çağrışım dünyasının sınırlarını genişletmiştir.

Şiirde tasvir edilen sevgili, sanki ateşten bir yaratıktır. Eliyle ateş bırakıyor, parmaklarından kıvılcım dökülüyor, dudakları alev alev yanıyor. Ashında şiirde her kelimenin altından bir yanık kokusu geliyor. «Kerem» kelimesi bir isim olarak fazla bir öneme sahip değil. Ama «Kerem ile Aslı» hikâyesine telmihte bulunduğu düşünülürse, onun da «ateş», «yanmak», «kül olmak» gibi anlamları içerdiğini görürüz.

C. FİLLER

Şiirde yer alan fiillerin çoğunda bir hareketlilik hakimdir: uzatmak, dökmek, yoklamak, almak, öpmek, sökmek... âşıkla mâşuk arasındaki ilişkiler söz konusu olduğu için, bu çeşit fiiller seçilmiştir. Hareketliliğin kaynağı mâşuktur. Âşık biraz daha pasifize edilmiş durumdadır. Sevgilinin yaptıkları karşısında o, «verem» gibi onulmaz bir dertle karşı karşıya gelmiştir. Onun hareketleri sevgilinin iznine bağlıdır.

Müsade edersen öper, koklarını

mısraı âşığın içinde bulunduğu aczi ve çaresizliği anlatan ifadelerdendir.

İlk dörtlükte fiillerin bilinen geçmiş zaman şekli kullanılmış. Bu şekil, mânâyâ kesinlik kazandırıyor. Şair, içinde bulunduğu şartları hazırlayan sevgilinin yaptıklarını açık ve kesin bir biçimde ifade ediyor:

Uzattı elini, ateş bıraktı.

İkinci dörtlükte kullanılan geniş zaman şekli ise mânâyâ süreklilik kazandırmayı amaçlıyor.

Gönül boğçasında aşkın saklarını

sözleri, aşkın devamlı olmasını arzu etmekten başka bir şey değildir.

Üçüncü dörtlük ise şairin tecrübelcinin ifade ediliği kısımdır. Almak fiiline getirilen kuvvetlendirme eki ile çekmek fiilinin olumsuz geniş zaman şekline getirilen soru eki, şairin, söylediklerine kuvvetle inandığını ve başkalarını da inandırmak istediğini gösteriyor. Burada «çekmez mi» ifadesi, olumlu, kesin, geniş zaman anlamında kullanılmıştır. Yani «elbette çeker» demektir. Bu, bir bakıma kendisini teselli etmek, bir yandan da davranışlarında haklı olduğunu kanıtlamak için ortaya atılmıştır:

Dünya bu dolaptan almıştır hızı

Güzel seven âşık çekmez mi sızı?

Son dörtlük, şairin davranışlarındaki haklılığını isbata çalıştığı son merhale. Bunun açık olarak başkalarına anlatabilmek için bu kez fiilleri emir kipine sokmuş. Sormak fiilini üç mısradaki arka arkaya kullanarak redif meydana getirmiş. Sonra kendisini en iyi anlatacak bir örnek bulmuş:

Aşkın âteşini Kerem'den sorun

Söktü dişlerinden, tırnaklarından.

Şair, son dörtlükte birbiriyle bütünleşmiş ikiliklerden söz ediyor. «Dert bilen hekim ile verem» ve «aşkın ateşi ile Kerem» arasında nasıl sıkı bir ilişki varsa, Mevlüt İhsani ile yara arasında da aynı kuvvette bir ilişki vardır. Mahlasın da yer aldığı bu son dörtlükte şairin içinde bulunduğu durum «yara» kelimesiyle özetleniyor. Aşk ateşinin doğurduğu yara.

D. ZARFLAR

Şiirde yer alan ve aynen tekrarlar grubuna giren «alev alev» zarfı, yanmak fiilini, daha doğrusu partisip ekiyle elde edilen sıfatı, «yanan» kelimesini nitelemektedir. Burada bir çokluk ve devamlılık söz konusudur.

«Düşende», Azeri sahasının bir özelliğini yansıtmakta ve «düştüğü zaman», «düşünce» anlamında bir zarf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Almak fiiline getirilen -ıp gerundium ekiyle yapılan bir diğer zarf ise, «yoklamak» fiiliyle birlikte kullanılan «alıp» kelimesidir. Böylece,

Yadıma düşende alıp yoklarını
mısraıyla, gönül bohçasında saklanan aş-
ka zaman zaman başvurulduğu, ama bu-
nun sürekli olduğu vurgulanıyor.

SONUÇ

Bütün bunlardan sonra diyebiliriz ki
günümüzün usta saz şâirlerinden Âşık
Mevlüt İhsani, bu güzel lirik şiiriyle bize
aşkı bir başka göz ve bir başka dikkatle
göstermiş ve onu «ateş» olarak tanımla-

mıştır. Göstermiştir diyoruz, çünkü kar-
şımızda ateş yığınınından oluşan bir tablo
vardır.

- 1 **Köz dergisinin Ağustos 1979 da yayın-
lanan 1. sayısında da mevcut olan şiir,
12.5.1989 tarihinde ayrıca tarafımızdan
derlenmiştir.**
- 2 **Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Şiir Tahlil-
leri-I, İstanbul, 1984, s. 7.**